2

THEMA 2 · LEERJAAR 3

Geld, bank & verzekeren

Sparen, lenen, rente en de rol van de bank

Werkboek voor de kaderberoepsgerichte leerweg (kb)

Werkboek — naam: _____ klas: _____

Les 2.1

EC/K/4A (CE) — Consumptie, geld- en bankwezen

Leerdoel: Je legt de drie functies van geld uit met eigen voorbeelden.Je berekent een nieuw saldo na rood staan of bijschrijven, inclusief debet- en creditrente.

Theorie & uitleg

Contactloos betalen laat zien hoe geld tegenwoordig vooral digitaal van rekening naar rekening gaat.

Waar dient geld eigenlijk voor?

Geld heeft drie functies. Als **ruilmiddel** gebruik je het om te betalen. Als **rekenmiddel** gebruik je het om de waarde van dingen met elkaar te vergelijken (een fiets van €300 is evenveel "waard" als 30 bioscoopkaartjes van €10). En als **spaarmiddel** (ook wel **oppotmiddel** of de **oppotfunctie** genoemd) kun je geld bewaren voor later, in plaats van het meteen uit te geven.

Op je bankrekening kun je een **tegoed** hebben (creditsaldo: er staat geld op) of **rood staan** (debetsaldo: je hebt een negatief bedrag, dus eigenlijk een kleine lening van de bank). Rood staan kost meestal debetrente (wat jij aan de bank betaalt); een tegoed levert soms creditrente op (wat de bank aan jou betaalt).

De drie functies van geld

Functie	Wat doe je ermee?	Voorbeeld
Ruilmiddel	betalen	je pint € 4,50 voor een broodje
Rekenmiddel	waarde vergelijken	een fiets van € 300 = 30 bioscoopkaartjes van € 10
Spaarmiddel (oppotmiddel)	bewaren voor later	elke maand € 20 opzij voor een nieuwe telefoon

Rekeningoverzicht van Sanne (voorbeeld)

Datum	Omschrijving	Bij (+)	Af (-)	Saldo
1 mei	Beginsaldo			€ 45,00
3 mei	Sportschool		€ 30,00	€ 15,00
6 mei	Webshop (sneakers)		€ 60,00	- € 45,00 (rood)
15 mei	Loon bijbaan	€ 180,00		€ 135,00

Op 6 mei staat Sanne rood (debetsaldo): ze heeft € 45 van de bank geleend. Op 15 mei heeft ze weer een tegoed (creditsaldo).

Kernbegrippen

Ruilmiddel , **rekenmiddel** en **spaarmiddel** (oppotmiddel): de drie functies van geld.

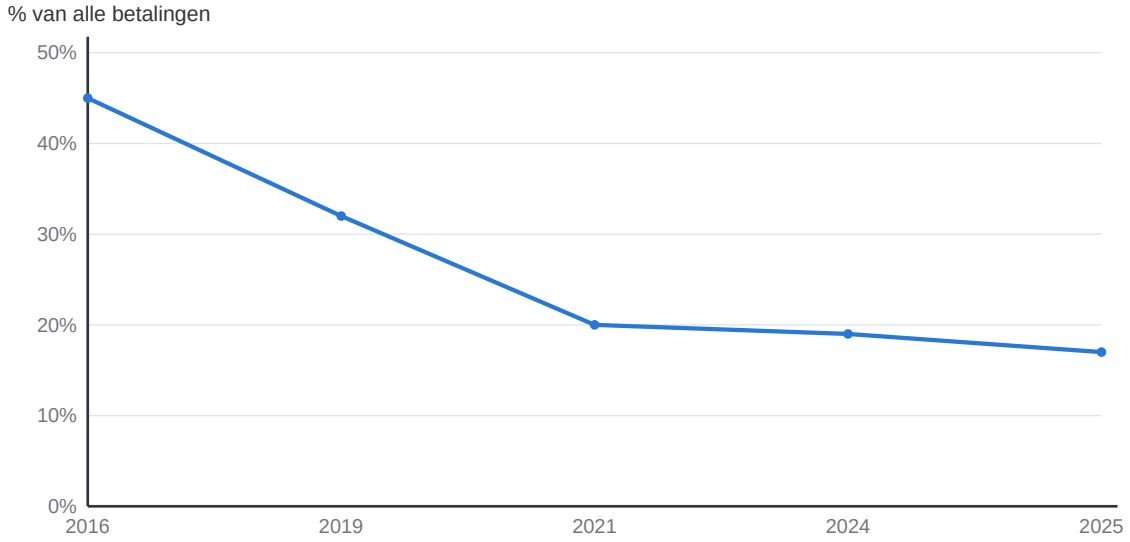
Tegoed (creditsaldo) vs. **rood staan** (debetsaldo).

Debetrente : wat je betaalt als je rood staat. **Creditrente** : wat je (soms) ontvangt over je tegoed.

Betalen: vroeger en nu

De manier van betalen is flink veranderd. Vroeger schreef je voor een grote aankoop soms een **cheque** uit: een papieren betaalbewijs waarmee de bank een bedrag van jouw rekening naar die van de ontvanger overmaakte. Tegenwoordig gaat betalen meestal digitaal en direct, bijvoorbeeld met een pinpas of een betaalverzoek via je telefoon.

Aandeel contante betalingen aan de kassa in Nederland

Bron: De Nederlandsche Bank (DNB). Let op: de jaren op de x-as liggen niet even ver uit elkaar.

Kernbegrippen

Ruilmiddel
De functie van geld waarmee je spullen mee kunt kopen en verkopen.

Rekenmiddel
De functie van geld waarmee je de waarde van producten met elkaar kunt vergelijken.

Spaarmiddel (oppotmiddel)
De functie van geld waarmee je koopkracht kunt bewaren voor later; ook wel de oppotfunctie genoemd.

Tegoed (creditsaldo)
Een positief saldo op je bankrekening.

Rood staan (debetsaldo)
Een negatief saldo op je bankrekening.

Debetrente
De rente die je betaalt als je rood staat.

Creditrente
De rente die je (soms) ontvangt over je tegoed.

Verwerkingsopdracht

Werk de onderstaande opdracht uit in je schrift of digitale werkboek.

1. Geef bij elke geldfunctie (ruilmiddel, rekenmiddel, spaarmiddel) een eigen voorbeeld.

2. Je saldo is €20,-. Je pint €35,-. Wat is je nieuwe saldo? Sta je rood of heb je een tegoed, en welke van de twee rentesoorten (debet/credit) is hierop van toepassing?

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Welke geldfunctie gebruik je als je in de supermarkt afrekent?

2. Wat betekent het als je "rood staat"?

6. Wat is de spaarfunctie (oppotfunctie) van geld?

7. Wat is het tegenovergestelde van "rood staan"?

10. Wat zijn de drie functies van geld?

15. Bron: Dario (18) heeft €600,- op zijn bankrekening staan. Hij betaalt €650,- aan als aanbetaling voor een tweedehands scooter. Bereken zijn nieuwe saldo en leg uit of hij rood staat of een tegoed heeft.

Rekeningoverzicht Dario, deze maand

Omschrijving	Bedrag
Beginsaldo	€ 600,-
Aanbetaling scooter	- € 650,-
Bijbaantje (loon)	+ € 180,-

17. Gebruik informatiebron. Bereken het eindsaldo van Dario aan het einde van de maand.

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Leg uit hoe het rekenmiddel je helpt om te bepalen of iets duur of goedkoop is.

4. Je saldo is €40,-. Je pint €55,-. Bereken je nieuwe saldo en leg uit of je rood staat of een tegoed hebt.

8. Leg uit waarom geld als ruilmiddel handiger is dan directe ruil.

9. Je saldo is €25,-. Je pint €30,-. Bereken je nieuwe saldo en leg uit of je rood staat.

11. Leg uit waarom geld als oppotmiddel minder goed werkt als er sprake is van hoge inflatie.

16. Bron: Dario betaalt €650,- aanbetaling voor zijn scooter vanaf zijn bankrekening. Leg uit welke geldfunctie (ruilmiddel, rekenmiddel of spaarmiddel) het meest van toepassing is op deze aanbetaling.

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

5. Waarom kost rood staan bij de meeste banken juist meer rente dan sparen oplevert? Bedenk zelf een verklaring.

12. Bedenk een situatie waarin je liever geld oppot dan het meteen uitgeeft, en leg uit waarom.

Les 2.2

EC/K/4A (CE) — Consumptie, geld- en bankwezen

Leerdoel: Je legt motieven voor sparen en lenen uit.Je benoemt verschillende leenvormen.Je beschrijft de rol van banken als bemiddelaar tussen spaarders en leners.

Theorie & uitleg

Sparen is geld opzijzetten voor later; lenen is precies het omgekeerde: nu geld gebruiken dat je later terugbetaalt.

Koopkracht overhevelen in de tijd

Sparen en **lenen** zijn eigenlijk twee kanten van hetzelfde idee: koopkracht verplaatsen in de tijd. Als je spaart, gebruik je nu minder geld, zodat je later meer kunt uitgeven. Als je leent, gebruik je nu al geld dat je later moet terugbetalen.

Mensen sparen bijvoorbeeld voor een doel (een nieuwe telefoon), uit voorzorg (voor onverwachte kosten), of voor de renteopbrengst. Mensen lenen bijvoorbeeld voor een grote aankoop (een fiets), voor een huis (hypotheek), of om een tijdelijk geldtekort op te vangen.

Bij lenen betaal je **rente** : een vergoeding voor het gebruik van geleend geld. Hoe hoger het rentepercentage, de looptijd of het geleende bedrag, hoe meer rente je betaalt. Een **lening** is een afgesproken bedrag dat je van de bank krijgt en later (meestal met rente) moet terugbetalen. Bij sommige leningen eist de bank een **onderpand** : een bezit (zoals een huis of een auto) dat de bank mag verkopen als jij niet meer kunt terugbetalen. Een lening met onderpand is voor de bank minder risicovol, en levert daardoor meestal een lagere rente op dan een lening zonder onderpand.

Sparen is niet hetzelfde als **beleggen** . Bij sparen zet je geld veilig op een rekening tegen een (meestal lage) rente. Bij beleggen koop je bijvoorbeeld aandelen: je maakt kans op een hoger rendement, maar loopt ook het risico dat je geld minder waard wordt.

Sparen en lenen: koopkracht verplaatsen in de tijd

	Sparen	Lenen
Nu	je geeft minder uit dan je hebt	je geeft meer uit dan je hebt
Later	je kunt meer uitgeven	je moet terugbetalen (aflossen)
Rente	je ontvangt rente	je betaalt rente
Voorbeeld	sparen voor een scooter	een lening voor een auto

Leenvormen

Persoonlijke lening : een vast bedrag ineens, met vaste maandelijkse aflossing.

Doorlopend krediet : je kunt steeds opnieuw lenen tot een afgesproken maximum.

Hypotheek : een lening voor een huis, met het huis als onderpand.

Koop op afbetaling / huurkoop : je betaalt een product in termijnen, en wordt pas eigenaar na de laatste termijn (huurkoop) of meteen (koop op afbetaling).

Leasing : je betaalt periodiek voor het gebruik van een product (bijvoorbeeld een auto), zonder dat je eigenaar wordt.

Leenvormen vergeleken

Leenvorm	Hoe werkt het?	Wanneer ben je eigenaar?
Persoonlijke lening	vast bedrag ineens, vaste aflossing per maand	meteen (je koopt zelf iets met het geld)
Doorlopend krediet	steeds opnieuw lenen tot een maximum	meteen
Hypotheek	lening voor een huis, het huis is onderpand	meteen, maar de bank mag het huis verkopen als je niet betaalt
Koop op afbetaling	product in termijnen betalen	meteen
Huurkoop	product in termijnen betalen	pas na de laatste termijn
Leasing	betalen voor het gebruik	nooit

De rol van banken

Banken brengen spaarders en leners bij elkaar: spaarders zetten hun geld op de bank, en de bank leent dat geld weer uit aan mensen of bedrijven die willen lenen.

Kernbegrippen

Rente

Een vergoeding voor het gebruik van geleend geld.

Lening

Een afgesproken bedrag dat je van de bank krijgt en later (meestal met rente) moet terugbetalen.

Onderpand

Een bezit dat de bank mag verkopen als jij een lening niet kunt terugbetalen, zoals een huis bij een hypotheek.

Beleggen

Geld investeren (bijvoorbeeld in aandelen) met kans op een hoger rendement dan sparen, maar ook met risico op verlies.

Persoonlijke lening

Een vast bedrag ineens lenen, met vaste maandelijkse aflossing.

Doorlopend krediet

Steeds opnieuw kunnen lenen tot een afgesproken maximum.

Hypotheek

Een lening voor een huis, met het huis als onderpand.

Koop op afbetaling / huurkoop

Een product in termijnen betalen.

Leasing
Periodiek betalen voor het gebruik van een product, zonder eigenaar te worden.

Verwerkingsopdracht

Werk de onderstaande opdracht uit in je schrift of digitale werkboek.

1. Noem één motief om te sparen en één motief om te lenen, uit je eigen leven.

2. Kies een grote aankoop (bijvoorbeeld een auto of een nieuwe keuken) en kies daarbij een passende leenvorm uit de lijst hierboven. Leg uit waarom die leenvorm daarbij past.

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Noem twee motieven om te sparen.

2. Wat is rente?

6. Wat is een lening?

7. Wat is een onderpand?

10. Noem een voorbeeld van een lening met onderpand.

15. Bron: de scooter die Dario wil kopen kost €1.450,-. Hij heeft al €650,- aanbetaald (zie les 2.1). Voor de rest biedt de bank hem een persoonlijke lening aan van €800,- tegen 6% rente per jaar, met een looptijd van 12 maanden. Is dit een persoonlijke lening of een doorlopend krediet? Waaraan herken je dat?

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Leg uit wat een hypotheek is, en waarom deze meestal een lager rentepercentage heeft dan een persoonlijke lening.

4. Leg het verschil uit tussen een persoonlijke lening en een doorlopend krediet.

8. Leg uit waarom sparen uit voorzorg belangrijk is, ook als je op dit moment geen tekort hebt.

9. Wat is het verschil tussen sparen en beleggen?

11. Leg uit waarom een doorlopend krediet risicovoller kan zijn dan een persoonlijke lening.

16. Bron: Dario overweegt €800,- te lenen tegen 6% rente per jaar. Zijn moeder zegt: "Lenen voor een scooter is gewoon zonde van je geld." De bank meldt: "Bij deze lening betaal je 6% rente per jaar over het geleende bedrag." Welke van deze twee uitspraken is een feit, en welke een mening? Leg uit hoe je dat ziet.

Twee leenvoorstellen voor Dario

Kenmerk	Persoonlijke lening	Doorlopend krediet
Bedrag	€ 800,- ineens	tot € 800,- max.
Rente per jaar	6%	8%
Kan opnieuw lenen?	Nee	Ja, tot het maximum

17. Gebruik informatiebron. Dario twijfelt tussen deze twee leenvormen. Leg uit welke van de twee voor Dario waarschijnlijk de laagste totale rentekosten oplevert, en waarom.

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

5. Waarom is het riskant om via leasing of koop op afbetaling een duur product aan te schaffen als je maar een klein inkomen hebt? Bedenk zelf een verklaring.

12. Bedenk een situatie waarin het voor iemand verstandig kan zijn om te lenen, ondanks de rentekosten.

Les 2.3

EC/K/3 (CE) — Leervaardigheden (rekenen) · EC/K/4A (CE) — Consumptie, geld- en bankwezen

Leerdoel: Je berekent het rentebedrag over een spaar- of leenbedrag, gegeven het rentepercentage en de looptijd.

Theorie & uitleg

Met een paar rekenstappen bereken je precies hoeveel rente je krijgt of moet betalen.

De rekenregel voor rente

De hoogte van het rentebedrag hangt af van drie dingen: het rentepercentage, het gespaarde of geleende bedrag, en de looptijd (hoe lang het bedrag uitstaat).

Stappenplan

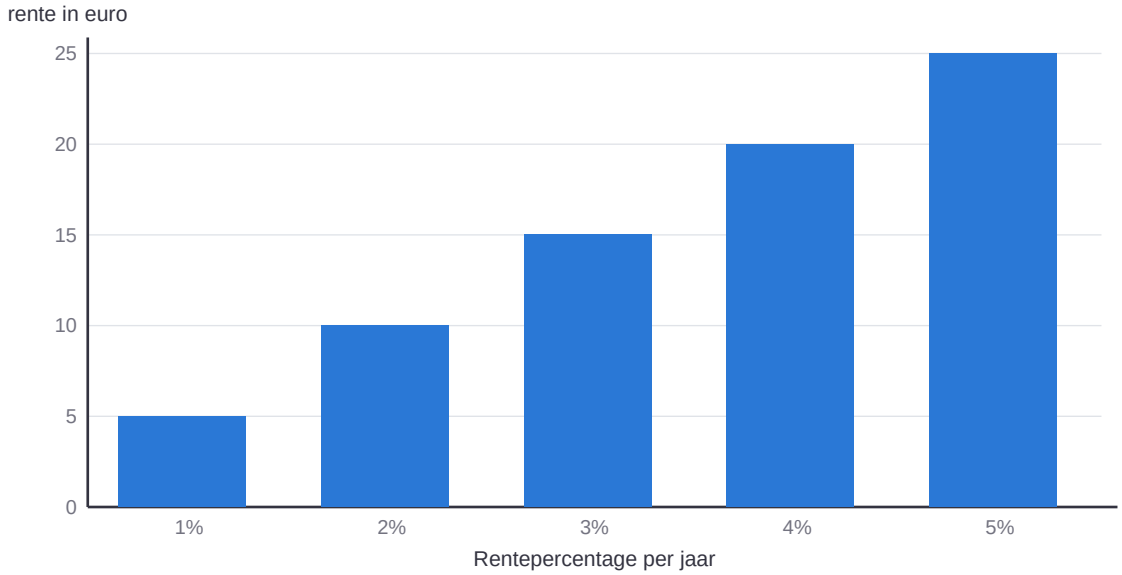
(1) Zet het rentepercentage om in een kommagetal (bijvoorbeeld 4% wordt 0,04).

(2) Vermenigvuldig dat met het bedrag: bedrag × rentepercentage (als kommagetal) = rente over 1 jaar.

(3) Loopt het bedrag korter dan een jaar? Vermenigvuldig dan nog met het deel van het jaar (bijvoorbeeld 6 maanden = 6/12 deel van een jaar).

Voorbeeld: je spaart €500,- tegen 2% rente per jaar. Rente = 500 × 0,02 = **€10,-** na 1 jaar.

Rente na 1 jaar op € 500 spaargeld, bij verschillende rentepercentages

Rente = bedrag × rentepercentage als kommagetal. Bij 2%: 500 × 0,02 = € 10.

Oefen zelf

1. Je spaart €400,- tegen 3% rente per jaar. Hoeveel rente ontvang je na 1 jaar?

Antwoord (€): _____

2. Je leent €1.200,- tegen 5% rente per jaar. Hoeveel rente betaal je na 1 jaar?

Antwoord (€): _____

3. Je hebt €250,- gespaard tegen 4% rente per jaar. Wat is je totale saldo (inleg + rente) na 1 jaar?

Antwoord (€): _____

4. Je spaart €800,- tegen 2,5% rente per jaar. Hoeveel rente ontvang je na 1 jaar?

Antwoord (€): _____

5. Je spaart €1.000,- tegen 1,5% rente per jaar. Hoeveel rente ontvang je na 1 jaar?

Antwoord (€): _____

6. Je leent €500,- tegen 6% rente per jaar. Hoeveel rente betaal je na 1 jaar?

Antwoord (€): _____

7. Je spaart €2.000,- tegen 2% rente per jaar. Wat is je totale saldo (inleg + rente) na 1 jaar?

Antwoord (€): _____

8. Je leent €300,- tegen 8% rente per jaar. Hoeveel rente betaal je na 1 jaar?

Antwoord (€): _____

9. Je spaart €150,- tegen 5% rente per jaar. Hoeveel rente ontvang je na 1 jaar?

Antwoord (€): _____

10. Je leent €2.500,- tegen 4% rente per jaar. Hoeveel rente betaal je na 1 jaar?

Antwoord (€): _____

17. Dario leent €800,- bij de bank tegen 6% rente per jaar, looptijd 12 maanden. Hoeveel rente betaalt hij in dat jaar?

Antwoord (€): _____

18. Dario leent €800,- tegen 6% rente per jaar. Wat moet hij na 1 jaar in totaal terugbetalen (lening + rente)?

Antwoord (€): _____

Verdieping: looptijd korter dan een jaar

Rente op € 1.200 tegen 4% per jaar, bij verschillende looptijden

Looptijd	Deel van een jaar	Berekening	Rente
3 maanden	3/12	1.200 × 0,04 × 3/12	€ 12,00
6 maanden	6/12	1.200 × 0,04 × 6/12	€ 24,00
9 maanden	9/12	1.200 × 0,04 × 9/12	€ 36,00
12 maanden	12/12	1.200 × 0,04	€ 48,00

11. Je spaart €600,- tegen 4% rente per jaar, maar het bedrag staat maar 6 maanden vast. Hoeveel rente ontvang je?

Antwoord (€): _____

12. Je leent €900,- tegen 6% rente per jaar, voor een periode van 3 maanden. Hoeveel rente betaal je?

Antwoord (€): _____

13. Je spaart €1.200,- tegen 3% rente per jaar, voor een periode van 4 maanden. Hoeveel rente ontvang je?

Antwoord (€): _____

14. Je leent €800,- tegen 5% rente per jaar, voor een periode van 9 maanden. Hoeveel rente betaal je?

Antwoord (€): _____

15. Je spaart €450,- tegen 6% rente per jaar, voor een periode van 2 maanden. Hoeveel rente ontvang je?

Antwoord (€): _____

16. Je leent €1.500,- tegen 4% rente per jaar, voor een periode van 8 maanden. Hoeveel rente betaal je?

Antwoord (€): _____

19. Dario betaalt zijn lening van €800,- (6% rente per jaar) al na 6 maanden helemaal terug in plaats van na 12 maanden. Hoeveel rente betaalt hij dan?

Antwoord (€): _____

20. Gebruik informatiebron. Bereken hoeveel rente Dario zou ontvangen als hij €800,- een jaar lang spaart tegen de spaarrente van 2024.

Antwoord (€): _____

Rekenhulp

Handig: de verhoudingstabel

Rente is een percentage van je spaargeld. Zet het hele bedrag op 100% en reken via 1%.

Zet wat bij elkaar hoort onder elkaar. Wat je bovenin doet (× of ÷), doe je onderin ook. Vul de lege vakjes in en klik op **Nakijken** . Uitleg en meer oefenen

Je zet € 650 op een spaarrekening tegen 1,5% rente per jaar. Hoeveel rente krijg je?

Procent (%)

Bedrag (€)

100

650,00

1

1,5

Nakijken

Hint

Kernbegrippen

Rentepercentage

Het percentage van het bedrag dat je als rente betaalt of ontvangt, meestal per jaar.

Looptijd

De periode waarin een bedrag gespaard of geleend blijft.

Verwerkingsopdracht

Werk de onderstaande opdracht uit in je schrift of digitale werkboek.

1. Je zet €650,- op een spaarrekening tegen 1,5% rente per jaar. Bereken hoeveel rente je na 1 jaar hebt ontvangen.

Antwoord (€): _____

2. Bereken vervolgens het totale bedrag op je rekening na dat jaar (inleg + rente).

Antwoord (€): _____

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Uit welke drie dingen bestaat de rekenregel voor rente?

2. Zet 4% om in een kommagetal, zoals je dat nodig hebt bij het rekenen met rente.

3. Je spaart €300,- tegen 2% rente per jaar. Bereken de rente na 1 jaar.

4. Je leent €600,- tegen 5% rente per jaar. Bereken de rente die je na 1 jaar moet betalen.

9. Wat gebeurt er met het rentebedrag als het rentepercentage gelijk blijft, maar het gespaarde bedrag verdubbelt?

Informatiebron

Bank verhoogt spaarrente naar 2%

Een grote Nederlandse bank verhoogt de rente op de vrij opneembare spaarrekening van 1,2% naar 2% per jaar.

11. Gebruik de informatiebron. Bereken hoeveel meer rente je op €700,- spaargeld per jaar krijgt na deze verhoging, vergeleken met de oude rente.

14. Bron: Dario (uit les 2.1 en 2.2) twijfelt nog of hij €800,- gaat lenen tegen 6% rente per jaar, of toch liever eerst een paar maanden langer spaart. Stel dat hij niet leent, maar €800,- 4 maanden op een spaarrekening zet tegen 2% rente per jaar. Bereken hoeveel rente hij dan ontvangt (afgerond op centen).

Zilver: Toepassing & Rekenen

5. Je spaart €900,- tegen 3% rente per jaar. Bereken het totale saldo (inleg + rente) na 1 jaar.

6. Je spaart €1.000,- tegen 4% rente per jaar, maar het bedrag staat maar 3 maanden vast. Bereken de rente.

7. Leg uit waarom je bij een looptijd korter dan een jaar niet gewoon het volledige jaarrentebedrag mag rekenen.

10. Twee spaarders zetten allebei €500,- op een rekening. Spaarder A krijgt 2% rente per jaar, spaarder B krijgt 3% rente per jaar. Bereken het verschil in rente-inkomsten na 1 jaar.

Rentepercentages bij drie banken (fictief)

Bank	Rente per jaar
Bank A	1,5%
Bank B	2,0%
Bank C	1,8%

12. Gebruik de tabel. Je hebt €1.200,- te sparen. Bij welke bank ontvang je na 1 jaar de meeste rente, en hoeveel is dat?

15. Bron: Dario leent €800,- tegen 6% rente per jaar (looptijd 12 maanden), zoals in les 2.2. Bereken hoeveel rente hij zou betalen als hij de lening al na 5 maanden volledig zou aflossen, en vergelijk dit met de rente over de volle 12 maanden.

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

8. Je leent €1.600,- tegen 6% rente per jaar, voor een periode van 5 maanden. Bereken de rente die je moet betalen.

Rentepercentages bij drie banken (fictief)

Bank	Rente per jaar
Bank A	1,5%
Bank B	2,0%
Bank C	1,8%

13. Gebruik de tabel. Bereken hoeveel euro meer rente je bij Bank B ontvangt dan bij Bank A, als je €1.200,- spaart voor 8 maanden.

Les 2.4

EC/K/4B (SE) — Consumptie en consumentenorganisaties

Leerdoel: Je legt motieven en kenmerken van verzekeringen uit.Je weet welke organisaties je kunnen helpen bij vragen over geld en consumentenrechten.

Theorie & uitleg

Een slot verkleint het risico op diefstal; een verzekering vangt de schade op als het toch misgaat.

Waarom verzekeren mensen zich?

Een verzekering is een manier om een financieel risico af te dekken: je betaalt een vast bedrag (de premie), en als er iets misgaat (bijvoorbeeld een fietsdiefstal of wateroverlast), krijg je een vergoeding van de verzekeraar. Het motief om je te verzekeren is zekerheid: liever elke maand een klein, voorspelbaar bedrag betalen dan het risico lopen op een grote, onvoorspelbare kostenpost.

Sommige verzekeringen zijn verplicht (zoals een basiszorgverzekering of een WA-verzekering voor een auto of scooter), andere zijn vrijwillig (zoals een fietsverzekering of een reisverzekering). Bij veel verzekeringen betaal je bij schade ook een **eigen risico** : een vast bedrag dat je zelf moet betalen voordat de verzekeraar de rest vergoedt. Een hoger eigen risico betekent meestal een lagere premie, omdat de verzekeraar dan minder vaak (kleine) schades hoeft te vergoeden.

Verplichte en vrijwillige verzekeringen

Verzekering	Verplicht?	Wat dekt het?
Basiszorgverzekering	ja, vanaf 18 jaar	kosten van huisarts, ziekenhuis, medicijnen
WA-verzekering (auto, scooter)	ja, als je een kenteken hebt	schade die jij aan anderen toebrengt
Fietsverzekering	nee	diefstal of schade aan je fiets
Reisverzekering	nee	kosten als er op reis iets misgaat

Fietsverzekering: hoe hoger het eigen risico, hoe lager de premie (voorbeeld)

Eigen risico	Premie per maand	Je fiets van € 700 wordt gestolen: jij betaalt	De verzekeraar betaalt
€ 0	€ 12,00	€ 0	€ 700
€ 50	€ 9,50	€ 50	€ 650
€ 100	€ 7,50	€ 100	€ 600

Vereenvoudigd voorbeeld met fictieve bedragen.

Kernbegrippen

Premie : het bedrag dat je periodiek betaalt aan de verzekeraar.

Verzekeraar : het bedrijf dat het risico van jou overneemt, in ruil voor de premie.

Eigen risico : het bedrag dat je bij schade zelf betaalt, voordat de verzekeraar de rest vergoedt.

Verplichte vs. **vrijwillige** verzekering.

Waar kun je terecht met vragen over geld?

Het **Nibud** (Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting) geeft onafhankelijke informatie en advies over huishoudbudgetten en verantwoord omgaan met geld. De **Consumentenbond** vergelijkt producten en diensten (waaronder verzekeringen) en komt op voor de rechten van consumenten. Beide organisaties zijn onafhankelijk: ze verkopen zelf geen producten, waardoor hun advies niet gekleurd is door eigen belang.

Kernbegrippen

Premie
Het bedrag dat je periodiek betaalt aan een verzekeraar.

Eigen risico
Het bedrag dat je bij schade zelf betaalt, voordat de verzekeraar de rest vergoedt.

Verzekeraar
Het bedrijf dat een financieel risico van jou overneemt, in ruil voor de premie.

Nibud
Onafhankelijke organisatie die advies geeft over budgetteren en omgaan met geld.

Consumentenbond
Organisatie die producten en diensten vergelijkt en opkomt voor consumentenrechten.

Verwerkingsopdracht

Werk de onderstaande opdracht uit in je schrift of digitale werkboek.

1. Noem twee verzekeringen die jij of je gezin hebben afgesloten.

2. Leg per verzekering uit of deze verplicht of vrijwillig is.

3. Zoek op de website van het Nibud of de Consumentenbond één tip over verzekeren, en vat deze in eigen woorden samen.

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat is een premie?

2. Noem één verplichte en één vrijwillige verzekering.

6. Wat is een verzekering?

7. Wat is een eigen risico bij een verzekering?

10. Noem een reden om wél een reisverzekering af te sluiten voor een vakantie.

15. Informatiebron: Dario kan voor zijn scooter kiezen uit drie verzekeringen: WA (verplicht, €18,- per maand, dekt alleen schade aan anderen), WA + beperkt casco (€27,- per maand, dekt ook diefstal en brand), en Allrisk (€39,- per maand, dekt ook schade die Dario zelf veroorzaakt). Welke van deze drie verzekeringen is verplicht?

Scooterverzekeringen voor Dario

Verzekering	Dekking	Premie per maand
WA (verplicht)	Schade aan anderen	€ 18,-
WA + beperkt casco	+ diefstal en brand	€ 27,-
Allrisk	+ eigen schade	€ 39,-

19. Gebruik informatiebron. Welke verzekering is voor iedere scooterrijder verplicht, en wat is daarvan de premie per maand?

Zilver: Toepassing & Rekenen

3. Leg uit wat het motief is om je te verzekeren, ook al betaal je premie voor iets dat misschien nooit gebeurt.

4. Wat is het verschil in taak tussen het Nibud en de Consumentenbond?

8. Leg uit waarom een basiszorgverzekering in Nederland verplicht is.

9. Wat doet het Nibud?

11. Leg uit hoe premie, risico en schadebedrag met elkaar samenhangen bij het bepalen van een verzekeringspremie.

16. Informatiebron: Dario kan kiezen uit WA (€18,- per maand), WA + beperkt casco (€27,- per maand) en Allrisk (€39,- per maand). Dario kiest voor WA + beperkt casco. Bereken hoeveel hij per jaar aan premie betaalt.

17. Informatiebron: Dario kan kiezen uit WA (€18,- per maand), WA + beperkt casco (€27,- per maand) en Allrisk (€39,- per maand). Bereken het verschil in jaarpremie tussen de WA-verzekering en de Allrisk-verzekering.

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

5. Bedenk zelf een situatie waarin het onverstandig zou kunnen zijn om je ergens tegen te verzekeren. Leg uit waarom.

12. Bedenk een reden waarom mensen soms een verzekering afsluiten voor iets met een heel kleine kans op schade.

---

18. Bron: een vriend van Dario zegt: "Allrisk is zonde van je geld voor zo'n goedkope scooter." De verzekeraar meldt: "Bij Allrisk ben je ook verzekerd tegen schade die je zelf veroorzaakt." Welke uitspraak is een feit en welke een mening? Leg daarna uit welke verzekering jij Dario zou adviseren en waarom.

Les 2.5

EC/K/4A (CE) — Consumptie, veilig betalen

Leerdoel: Je herkent verschillende vormen van betalingsfraude.Je legt uit hoe je jezelf hiertegen beschermt.

Theorie & uitleg

Veilig bankieren betekent: je rekening zo goed beveiligen dat oplichters er niet bij kunnen.

Digitaal betalen is handig, maar niet altijd veilig

Je betaalt tegenwoordig bijna altijd digitaal: met je pas, telefoon of via internetbankieren (les 2.1). Dat is snel en makkelijk, maar het maakt je ook een doelwit voor **oplichters** . Een veelgebruikte truc is **phishing** : een nepbericht (mail, sms of app-bericht) dat net echt lijkt — bijvoorbeeld van "je bank" — en je probeert over te halen om in te loggen via een link, of om je pincode of inlogcode door te geven.

Onthoud daarom altijd: een **echte bank vraagt nooit** om je pincode, volledige bankpasnummer of inlogcodes via mail, sms of telefoon. Twijfel je? Log dan zelf in via de officiële app of website, niet via een link in een bericht.

Zo herken je een phishingbericht

Signaal	Waarom is het verdacht?
"Je rekening wordt vandaag geblokkeerd!"	oplichters zetten je onder tijdsdruk, zodat je niet nadenkt
Een link om in te loggen	een echte bank stuurt je nooit een inloglink via mail of sms
Vraag om je pincode of inlogcode	een echte bank vraagt hier nooit om
Onbekend nummer of vreemd mailadres	de afzender kan nep zijn (of zelfs gespoofd)
Taalfouten, vreemde aanhef	echte bedrijven controleren hun berichten

Kernbegrippen

Phishing : een nepbericht dat probeert je inloggegevens of bankgegevens te ontfutselen.

Malware : schadelijke software die stiekem gegevens van je apparaat probeert te stelen.

Tweefactor-authenticatie (2FA) : een extra beveiligingsstap naast je wachtwoord, bijvoorbeeld een code via een app.

Wat doe je als het toch misgaat?

Ben je toch slachtoffer geworden van fraude, bijvoorbeeld doordat je op een **spoofing** -bericht bent ingegaan (een oplichter die zich voordeed als een bekend telefoonnummer of e-mailadres)? Bel dan direct je bank (via het officiële nummer, niet via een nummer uit het verdachte bericht) om je pas of rekening te laten blokkeren, wijzig je wachtwoorden, en doe **aangifte** bij de politie.

Toch opgelicht? Doe dit meteen

1. Bel je bank: via het officiële nummer op je pas of de website ->

2. Laat blokkeren: je pas of rekening ->
3. Wijzig wachtwoorden: van je bank-app en mail ->
4. Doe aangifte: bij de politie

Kernbegrippen

Phishing
Een nepbericht (mail, sms of app) dat probeert je inloggegevens of bankgegevens te ontfutselen.

Malware
Schadelijke software die stiekem gegevens van je apparaat probeert te stelen.

Tweefactor-authenticatie (2FA)
Extra beveiligingsstap naast je wachtwoord, bijvoorbeeld een code via een app.

Spoofing
Een oplichter die zich voordoet als een bekend telefoonnummer of e-mailadres, bijvoorbeeld van je bank.

Aangifte doen
Fraude officieel melden bij de politie.

Verwerkingsopdracht

Werk de onderstaande opdracht uit in je schrift of digitale werkboek.

1. Je krijgt een sms: "Uw rekening is geblokkeerd, klik hier om te verifiëren: [link]". Noem twee signalen waaraan je kunt zien dat dit waarschijnlijk phishing is.

---

2. Beschrijf in de juiste volgorde welke stappen je zou zetten als je er per ongeluk toch op had geklikt en je gegevens had ingevuld.

Oefeningen

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat is phishing?

---

2. Noem twee signalen waaraan je een nep-e-mail of nep-sms van "je bank" kunt herkennen.

3. Wat vraagt een echte bank NOOIT via mail, sms of telefoon?

9. Waarom is het belangrijk om voor elke app of website een ander wachtwoord te gebruiken?

13. Wat is het verschil tussen phishing en malware?

Zilver: Toepassing & Rekenen

4. Wat is tweefactor-authenticatie (2FA), en waarom maakt het inloggen veiliger?

5. Je krijgt een sms van "je bank" met een link waarop staat dat je rekening geblokkeerd wordt als je niet meteen inlogt. Wat doe je?

6. Wat is malware, en hoe kan het op je telefoon of computer terechtkomen?

10. Wat kun je doen om te controleren of een webshop waar je nog nooit hebt gekocht wel betrouwbaar is, voordat je er je bankgegevens invult?

Informatiebron — sms-bericht

ING: Wij hebben verdachte activiteit op uw rekening gezien. Verifieer nu uw gegevens om blokkering te voorkomen: ing-verificatie-nl.info/login

Dit bericht komt binnen op de telefoon van Youssef, die inderdaad bij deze bank bankiert.

11. Gebruik de bron. Noem twee kenmerken in dit bericht die verraden dat het waarschijnlijk phishing is, ook al bankiert Youssef inderdaad bij deze bank.

14. Een klasgenoot zegt: "Ik heb niks te verbergen, dus het maakt mij niet uit of mijn wachtwoord uitlekt." Leg uit waarom dit een misvatting is.

Goud: Analyse & Evaluatie — de uitdaging

7. Je hebt per ongeluk toch je inloggegevens ingevuld op een nepwebsite. Beschrijf de stappen die je nu het beste kunt zetten.

12. Youssef bankiert inderdaad bij de bank die in het bericht genoemd wordt (informatiebron uit de vorige vraag). Waarom maakt spoofing (zie het kader "Wat doe je als het toch misgaat?" in deze les) dit soort berichten extra gevaarlijk, ook voor mensen die normaal kritisch zijn?

15. Beoordeel: is 2FA (tweefactor-authenticatie) een garantie dat je account nooit gehackt kan worden? Onderbouw je antwoord.

Extra rekenopdrachten

Extra oefenmateriaal naast les 2.3, voor wie meer wil oefenen met rente-berekeningen.

Basisrekenen

1. Je spaart €1.500,- tegen 2% rente per jaar. Hoeveel rente ontvang je na 1 jaar?

Antwoord (€): _____

2. Je leent €600,- tegen 8% rente per jaar. Hoeveel rente betaal je na 1 jaar?

Antwoord (€): _____

3. Je betaalt €12,- per maand aan verzekeringspremie. Wat betaal je in totaal per jaar?

Antwoord (€): _____

4. Je saldo is €65,-. Je pint €90,-. Hoeveel sta je rood?

Antwoord (€): _____

Verdieping (kb / gl)

Rente berekenen bij een looptijd korter dan een jaar.

5. Je leent €2.000,- tegen 6% rente per jaar, voor een periode van 9 maanden. Hoeveel rente betaal je?

Antwoord (€): _____

6. Je spaart €1.200,- tegen 3% rente per jaar, voor 4 maanden. Hoeveel rente ontvang je?

Antwoord (€): _____

Praktijkopdracht

EC/K/4A (CE) — Consumptie, sparen en lenen · EC/K/4B (SE) — Consumptie en consumentenorganisaties

Een neef of nicht van 16 wil voor het eerst een eigen spaarrekening openen en denkt na over een fietsverzekering. Jullie groepje speelt financieel adviseur en brengt een onderbouwd advies uit.

Niet elke bankrekening en verzekering is hetzelfde: goed vergelijken loont, zeker voor een eerste eigen rekening.

3–4 lesuren (150–200 min)

Werkvorm: tweetal of drietal

Lesuur 1: Onderzoek

Zoek informatie over 2 spaarrekeningen voor jongeren (rente, voorwaarden) en 2 verzekeringen (bijvoorbeeld een fietsverzekering en een aansprakelijkheidsverzekering: premie, eigen risico, dekking). Zet de gegevens naast elkaar in een vergelijkingstabel.

Lesuur 2: Berekenen

Bereken bij een gekozen inleg (bijvoorbeeld €200,- storting + €10,- per maand) hoeveel er na 1 jaar op elke spaarrekening staat. Tip: reken de rente alleen over de eerste storting; de maandelijkse stortingen tel je erbij op zonder rente. Bereken bij de verzekeringen wat een leerling per jaar kwijt is, en wat een schade van €150,- zou kosten mét en zonder verzekering.

Lesuur 3: Advies opstellen

Schrijf een adviesbrief of maak een adviesposter: welke bank en welke verzekering raden jullie aan, en waarom? Onderbouw met de berekeningen uit lesuur 2.

Lesuur 4 (optioneel bij 4 uur): Pitchen

Pitch jullie advies in maximaal 2 minuten aan de klas; de klas mag kritische vragen stellen.

Eindproduct

Een vergelijkingstabel, bijbehorende berekeningen en een adviesbrief of -poster (eventueel gevolgd door een korte pitch).

Beoordelingsrubric (voor de docent)

Criterium	Onvoldoende	Voldoende	Goed	Uitmuntend
Vergelijking	Onvolledig of onjuist overgenomen	Correcte vergelijking van de gevraagde opties	Correcte, overzichtelijke vergelijking met relevante extra info	Als "goed", plus een kritische kanttekening bij de voorwaarden
Berekening	Rekenfout(en) of ontbrekende berekening	Berekening grotendeels correct	Berekening volledig correct en leerweg-passend uitgewerkt	Volledig correct, met een heldere toelichting per rekenstap
Advies	Geen onderbouwing	Advies met summiere onderbouwing	Advies helder onderbouwd met de eigen berekeningen	Overtuigend advies, geschreven op maat van de doelgroep (16-jarige)
Samenwerking & presentatie	Onduidelijke rolverdeling	Duidelijke rolverdeling	Duidelijke rolverdeling én overtuigende presentatie/poster	Als "goed", plus een professioneel ogende adviesbrief of poster

Eindquiz

1. Je vergelijkt de prijzen van twee scooters in euro's. Welke functie heeft geld dan?

A. Ruilmiddel

B. Rekenmiddel

C. Oppotmiddel

D. Betaalmiddel

2. Wat is het verschil tussen chartaal en giraal geld?

A. Chartaal geld zijn munten en briefjes, giraal geld staat op een rekening

B. Chartaal geld staat op een rekening, giraal geld zijn munten en briefjes

C. Chartaal geld is van de overheid, giraal geld is van de consument

D. Chartaal geld is buitenlands geld, giraal geld is de euro

3. Wat is debetrente?

A. Rente die je ontvangt over je spaargeld

B. Rente die je betaalt als je rood staat of leent

C. Rente die de bank betaalt aan de overheid

D. Rente die je terugkrijgt van de Belastingdienst

4. Waarom is de rente op een lening hoger dan de rente op een spaarrekening?

A. De bank loopt risico en wil aan het verschil verdienen

B. De overheid schrijft voor dat lenen duurder moet zijn

C. Spaarders betalen ook rente aan de bank

D. De rente op sparen is gekoppeld aan de inflatie

5. Welke lening is bedoeld voor het kopen van een huis?

A. Een persoonlijke lening

B. Een doorlopend krediet

C. Een hypotheek

D. Een rood staan-faciliteit

6. Je leent €2.000,- tegen 6% rente per jaar, voor 9 maanden. Hoeveel rente betaal je?

A. €90,-

B. €120,-

C. €108,-

D. €12,-

7. Je spaart €1.200,- tegen 3% rente per jaar, voor 4 maanden. Hoeveel rente ontvang je?

A. €36,-

B. €12,-

C. €144,-

D. €9,-

8. Dario leent €800,- tegen 6% rente. Wat moet hij na 1 jaar in totaal terugbetalen?

A. €806,-

B. €848,-

C. €860,-

D. €480,-

9. Wat is het doel van een verzekering?

A. Een groot, onzeker risico omzetten in een klein, vast bedrag (de premie)

B. Elk jaar geld terugverdienen aan de premie die je aan de verzekeraar betaalt

C. Voorkomen dat er ooit schade ontstaat aan je spullen of je gezondheid

D. De bank zekerheid geven dat je je lening op tijd terugbetaalt

10. Waarom kan een verzekeraar de schade van één klant betalen?

A. Omdat de premies van alle klanten samen in één pot gaan

B. Omdat de overheid de schade aan de verzekeraar terugbetaalt

C. Omdat de klant de schade later toch zelf terugbetaalt

D. Omdat de bank de verzekeraar daarvoor rente betaalt

11. Welke verzekering is in Nederland verplicht voor iedereen vanaf 18 jaar?

A. De inboedelverzekering

B. De reisverzekering

C. De zorgverzekering (basis)

D. De aansprakelijkheidsverzekering

12. Een hoger eigen risico betekent meestal…

A. een lagere premie

B. een hogere premie

C. een hogere uitkering bij schade

D. geen verschil in premie

13. Wat doet een consumentenorganisatie zoals de Consumentenbond?

A. Producten testen en consumenten informeren en helpen

B. Boetes opleggen aan bedrijven die te duur zijn

C. Leningen geven aan consumenten met schulden

D. Prijzen vaststellen voor alle winkels

14. Iemand belt namens 'je bank' en vraagt je pincode om je rekening te 'beveiligen'. Wat klopt?

A. Een bank vraagt nooit om je pincode: dit is fraude

B. Dat mag, want de bank moet je rekening beveiligen

C. Alleen bij een spoedgeval mag de bank je pincode vragen

D. Je moet de pincode alleen per e-mail doorgeven

15. Wat is het risico van een 'nu kopen, later betalen'-regeling?

A. Je overziet je uitgaven minder goed en krijgt sneller schulden

B. Je betaalt altijd een hoger btw-tarief dan bij gewoon betalen

C. Je mag het product daarna wettelijk niet meer terugsturen

D. De winkel mag meteen een deel van je loon laten inhouden

Antwoordmodel

Voor de docent: dit hoofdstuk bundelt alle antwoorden bij dit werkboek (leerweg: kaderberoepsgerichte leerweg (kb)), zodat het ook voor zelfcontrole door leerlingen ingezet kan worden.

Eindquiz — antwoordsleutel

1. B
2. A
3. B
4. A
5. C
6. A
7. B
8. B
9. A
10. A
11. C
12. A
13. A
14. A
15. A

Verwerkingsopdrachten — modelantwoorden

Les 2.1

1. Ruilmiddel: je betaalt met geld voor boodschappen, in plaats van te ruilen. Rekenmiddel: je vergelijkt prijzen van producten in euro's om te zien wat goedkoper is. Spaarmiddel: je zet geld opzij op een spaarrekening om later iets groters te kunnen kopen.

2. Nieuw saldo = €20 - €35 = -€15. Je staat dus €15 rood (een schuld bij de bank). Bij roodstand betaal je debetrente aan de bank; bij een tegoed ontvang je juist creditrente.

Les 2.2

2. Bijvoorbeeld een auto met een persoonlijke lening: je leent één vast bedrag en lost elke maand een vast bedrag af, zodat je precies weet wanneer de lening klaar is. Leasing kan ook: dan betaal je per maand voor het gebruik, maar word je geen eigenaar. Een doorlopend krediet past minder goed, omdat je daarmee steeds opnieuw kunt lenen en makkelijk te veel schuld opbouwt.

Les 2.3

1. Antwoord: 9.75 € — Rente = inleg × rentepercentage = €650,- × 1,5%.

2. Antwoord: 659.75 € — Totaal = inleg + rente = €650,- + €9,75.

Les 2.4

2. Verplichte verzekeringen zijn bijvoorbeeld de zorgverzekering en de WA-verzekering voor je auto/scooter. Vrijwillige verzekeringen zijn bijvoorbeeld een inboedel-, reis- of aansprakelijkheidsverzekering.

Les 2.5

1. Signalen zijn bijvoorbeeld: een vreemd afzenderadres of telefoonnummer, spelfouten, en de vraag om direct in te loggen via een link of je pincode/inlogcode door te geven.

Oefeningen — modelantwoorden

Les 2.1

1. Welke geldfunctie gebruik je als je in de supermarkt afrekent?

Het ruilmiddel: je gebruikt geld om te betalen (ruilen) voor je boodschappen.

2. Wat betekent het als je "rood staat"?

Je saldo is negatief: je hebt meer uitgegeven dan er op je rekening stond.

3. Leg uit hoe het rekenmiddel je helpt om te bepalen of iets duur of goedkoop is.

Doordat alle prijzen in dezelfde munt (euro) worden uitgedrukt, kun je producten met elkaar vergelijken: een broodje van €3,- is bijvoorbeeld drie keer zo duur als een appel van €1,-. Zonder geld als rekenmiddel zou vergelijken veel lastiger zijn.

4. Je saldo is €40,-. Je pint €55,-. Bereken je nieuwe saldo en leg uit of je rood staat of een tegoed hebt.

40 - 55 = -€15,-. Je staat €15,- rood (negatief saldo, debetsaldo).

5. Waarom kost rood staan bij de meeste banken juist meer rente dan sparen oplevert? Bedenk zelf een verklaring.

De bank neemt een risico als je rood staat: ze leent je namelijk geld en er is een kans dat je het niet terugbetaalt. Dat risico wordt gecompenseerd met een hogere rente. Bij sparen loopt de bank juist weinig risico (jij bent de uitlener), dus is de rente die je ontvangt meestal veel lager.

6. Wat is de spaarfunctie (oppotfunctie) van geld?

Geld bewaren om er later mee te kunnen betalen, in plaats van het meteen uit te geven.

7. Wat is het tegenovergestelde van "rood staan"?

Een tegoed (positief saldo): je hebt meer op je rekening staan dan je hebt uitgegeven.

8. Leg uit waarom geld als ruilmiddel handiger is dan directe ruil.

Bij geld hoef je niet op zoek naar iemand die precies wil ruilen wat jij aanbiedt; je kunt overal met geld betalen, zonder een geschikte ruilpartner te hoeven vinden.

9. Je saldo is €25,-. Je pint €30,-. Bereken je nieuwe saldo en leg uit of je rood staat.

25 - 30 = -€5,-. Je staat €5,- rood.

10. Wat zijn de drie functies van geld?

Ruilmiddel, rekenmiddel en spaarmiddel (ook wel oppotmiddel).

11. Leg uit waarom geld als oppotmiddel minder goed werkt als er sprake is van hoge inflatie.

Bij hoge inflatie stijgen de prijzen snel, waardoor het bewaarde geld na verloop van tijd minder waard is: je kunt er dan minder mee kopen dan toen je het opzij zette.

12. Bedenk een situatie waarin je liever geld oppot dan het meteen uitgeeft, en leg uit waarom.

Bijvoorbeeld: je spaart voor een dure aankoop zoals een nieuwe telefoon. Je pot geld op omdat je nu niet genoeg hebt, maar het wel wilt kopen zodra je genoeg hebt gespaard.

15. Bron: Dario (18) heeft €600,- op zijn bankrekening staan. Hij betaalt €650,- aan als aanbetaling voor een tweedehands scooter. Bereken zijn nieuwe saldo en leg uit of hij rood staat of een tegoed heeft.

€600 - €650 = -€50,-. Dario staat €50,- rood (debetsaldo).

16. Bron: Dario betaalt €650,- aanbetaling voor zijn scooter vanaf zijn bankrekening. Leg uit welke geldfunctie (ruilmiddel, rekenmiddel of spaarmiddel) het meest van toepassing is op deze

aanbetaling.

De ruilmiddelfunctie: Dario gebruikt geld om te betalen (te ruilen) voor de scooter. Hij gebruikt zijn geld hier niet om te bewaren (spaarmiddel) of om waarden te vergelijken (rekenmiddel), maar om daadwerkelijk af te rekenen.

17. Gebruik informatiebron. Bereken het eindsaldo van Dario aan het einde van de maand.

€600 - €650 + €180 = €130,-.

Les 2.2

1. Noem twee motieven om te sparen.

Bijvoorbeeld: sparen voor een doel (zoals een nieuwe telefoon) en sparen uit voorzorg (voor onverwachte kosten).

2. Wat is rente?

Rente is een vergoeding voor het gebruik van geleend geld: wat je betaalt aan wie je geld heeft uitgeleend.

3. Leg uit wat een hypotheek is, en waarom deze meestal een lager rentepercentage heeft dan een persoonlijke lening.

Een hypotheek is een lening voor een huis, met het huis als onderpand. Omdat de bank het huis kan verkopen als iemand niet meer kan betalen, loopt de bank minder risico dan bij een lening zonder onderpand. Minder risico betekent meestal een lagere rente.

4. Leg het verschil uit tussen een persoonlijke lening en een doorlopend krediet.

Bij een persoonlijke lening leen je één keer een vast bedrag, dat je in vaste termijnen aflost. Bij een doorlopend krediet kun je steeds opnieuw lenen tot een afgesproken maximum, zolang je nog ruimte hebt.

5. Waarom is het riskant om via leasing of koop op afbetaling een duur product aan te schaffen als je maar een klein inkomen hebt? Bedenk zelf een verklaring.

Bij leasing en koop op afbetaling betaal je meestal in vaste termijnen, ook als je inkomen tegenvalt of onverwacht daalt. Als je die termijnen niet meer kunt betalen, kun je in de financiële problemen komen (schulden, incassokosten), terwijl je bij een klein inkomen minder buffer hebt om tegenslagen op te vangen.

6. Wat is een lening?

Geld dat je van iemand anders (zoals een bank) leent, en dat je later (meestal met rente) moet terugbetalen.

7. Wat is een onderpand?

Iets van waarde (zoals een huis of auto) dat de bank mag verkopen als jij de lening niet terugbetaalt.

8. Leg uit waarom sparen uit voorzorg belangrijk is, ook als je op dit moment geen tekort hebt.

Onverwachte kosten (zoals een kapotte fiets of laptop) kunnen altijd voorkomen. Zonder spaargeld moet je dan lenen, wat extra kosten (rente) met zich meebrengt. Met een buffer kun je zulke tegenvallers zelf opvangen.

9. Wat is het verschil tussen sparen en beleggen?

Bij sparen zet je geld veilig op een rekening tegen (meestal lage) rente. Bij beleggen koop je bijvoorbeeld aandelen, met kans op een hoger rendement, maar ook met risico dat je geld minder waard wordt.

10. Noem een voorbeeld van een lening met onderpand.

Bijvoorbeeld: een hypotheek, waarbij het huis het onderpand is.

11. Leg uit waarom een doorlopend krediet risicovoller kan zijn dan een persoonlijke lening.

Bij een doorlopend krediet kun je steeds opnieuw lenen, waardoor de verleiding groter is om meer te lenen dan je eigenlijk kunt terugbetalen, terwijl een persoonlijke lening een vast, overzichtelijk bedrag en aflossingsschema heeft.

12. Bedenk een situatie waarin het voor iemand verstandig kan zijn om te lenen, ondanks de rentekosten.

Bijvoorbeeld: een studielening, omdat de opleiding je later een hoger inkomen kan opleveren, waardoor de investering zich op lange termijn terugbetaalt, ondanks de rente die je nu betaalt.

15. Bron: de scooter die Dario wil kopen kost €1.450,-. Hij heeft al €650,- aanbetaald (zie les 2.1). Voor de rest biedt de bank hem een persoonlijke lening aan van €800,- tegen 6% rente per jaar, met een looptijd van 12 maanden. Is dit een persoonlijke lening of een doorlopend krediet? Waaraan herken je dat?

Dit is een persoonlijke lening: Dario leent één keer een vast bedrag (€800,-) met een vast rentepercentage en een vaste looptijd. Bij een doorlopend krediet zou hij steeds opnieuw kunnen lenen tot een maximum, en dat is hier niet het geval.

16. Bron: Dario overweegt €800,- te lenen tegen 6% rente per jaar. Zijn moeder zegt: "Lenen voor een scooter is gewoon zonde van je geld." De bank meldt: "Bij deze lening betaal je 6% rente per jaar over het geleende bedrag." Welke van deze twee uitspraken is een feit, en welke een mening? Leg uit hoe je dat ziet.

De uitspraak van de moeder is een mening: "zonde van je geld" is een persoonlijk oordeel, dat je niet kunt bewijzen of ontkrachten met cijfers. De uitspraak van de bank is een feit: het rentepercentage is een controleerbaar, vastgelegd gegeven.

17. Gebruik informatiebron. Dario twijfelt tussen deze twee leenvormen. Leg uit welke van de twee voor Dario waarschijnlijk de laagste totale rentekosten oplevert, en waarom.

De persoonlijke lening levert waarschijnlijk de laagste totale rentekosten op: die heeft een lager rentepercentage (6% tegenover 8%) én een vast, aflopend bedrag, terwijl een doorlopend krediet verleidt om steeds opnieuw te lenen (en dus over een langere periode rente te blijven betalen) tegen een hoger percentage.

Les 2.3

1. Uit welke drie dingen bestaat de rekenregel voor rente?

Het rentepercentage, het gespaarde of geleende bedrag, en de looptijd (hoe lang het bedrag uitstaat).

2. Zet 4% om in een kommagetal, zoals je dat nodig hebt bij het rekenen met rente.

0,04.

3. Je spaart €300,- tegen 2% rente per jaar. Bereken de rente na 1 jaar.

300 × 0,02 = €6,-.

4. Je leent €600,- tegen 5% rente per jaar. Bereken de rente die je na 1 jaar moet betalen.

600 × 0,05 = €30,-.

5. Je spaart €900,- tegen 3% rente per jaar. Bereken het totale saldo (inleg + rente) na 1 jaar.

Rente: 900 × 0,03 = €27,-. Totaal: 900 + 27 = €927,-.

6. Je spaart €1.000,- tegen 4% rente per jaar, maar het bedrag staat maar 3 maanden vast. Bereken de rente.

Rente over 1 jaar: 1.000 × 0,04 = €40,-. Voor 3 maanden: 40 × 3/12 = €10,-.

7. Leg uit waarom je bij een looptijd korter dan een jaar niet gewoon het volledige jaarrentebedrag mag rekenen.

Rente is een vergoeding per jaar dat het geld uitstaat. Staat het geld maar een deel van het jaar uit, dan krijg je (of betaal je) ook maar een evenredig deel van de jaarrente — anders zou je te veel rente berekenen voor een kortere periode.

8. Je leent €1.600,- tegen 6% rente per jaar, voor een periode van 5 maanden. Bereken de rente die je moet betalen.

Rente over 1 jaar: 1.600 × 0,06 = €96,-. Voor 5 maanden: 96 × 5/12 = €40,-.

9. Wat gebeurt er met het rentebedrag als het rentepercentage gelijk blijft, maar het gespaarde bedrag verdubbelt?

Het rentebedrag verdubbelt ook, omdat rente recht evenredig is met het bedrag: bedrag × rentepercentage.

10. Twee spaarders zetten allebei €500,- op een rekening. Spaarder A krijgt 2% rente per jaar, spaarder B krijgt 3% rente per jaar. Bereken het verschil in rente-inkomsten na 1 jaar.

A: 500 × 0,02 = €10,-. B: 500 × 0,03 = €15,-. Verschil: €15 - €10 = €5,-.

11. Gebruik de informatiebron. Bereken hoeveel meer rente je op €700,- spaargeld per jaar krijgt na deze verhoging, vergeleken met de oude rente.

Oud: 700 × 0,012 = €8,40. Nieuw: 700 × 0,02 = €14,-. Verschil: €14,- - €8,40 = €5,60.

12. Gebruik de tabel. Je hebt €1.200,- te sparen. Bij welke bank ontvang je na 1 jaar de meeste rente, en hoeveel is dat?

Bank B (2,0%) geeft de meeste rente: 1.200 × 0,02 = €24,-.

13. Gebruik de tabel. Bereken hoeveel euro meer rente je bij Bank B ontvangt dan bij Bank A, als je €1.200,- spaart voor 8 maanden.

Bank A over 1 jaar: 1.200 × 0,015 = €18,-, voor 8 maanden: 18 × 8/12 = €12,-. Bank B over 1 jaar: 1.200 × 0,02 = €24,-, voor 8 maanden: 24 × 8/12 = €16,-. Verschil: €16 - €12 = €4,-.

14. Bron: Dario (uit les 2.1 en 2.2) twijfelt nog of hij €800,- gaat lenen tegen 6% rente per jaar, of toch liever eerst een paar maanden langer spaart. Stel dat hij niet leent, maar €800,- 4 maanden op een spaarrekening zet tegen 2% rente per jaar. Bereken hoeveel rente hij dan ontvangt (afgerond op centen).

Rente over 1 jaar: 800 × 0,02 = €16,-. Voor 4 maanden: 16 × 4/12 ~ €5,33.

15. Bron: Dario leent €800,- tegen 6% rente per jaar (looptijd 12 maanden), zoals in les 2.2. Bereken hoeveel rente hij zou betalen als hij de lening al na 5 maanden volledig zou aflossen, en vergelijk dit met de rente over de volle 12 maanden.

Rente over 1 jaar: 800 × 0,06 = €48,-. Voor 5 maanden: 48 × 5/12 = €20,-. Dat is €28,- minder dan de €48,- rente die hij over de volle 12 maanden zou betalen.

Les 2.4

1. Wat is een premie?

Het bedrag dat je periodiek (bijvoorbeeld per maand of per jaar) betaalt aan een verzekeraar.

2. Noem één verplichte en één vrijwillige verzekering.

Verplicht: de basiszorgverzekering. Vrijwillig: bijvoorbeeld een fietsverzekering of een reisverzekering.

3. Leg uit wat het motief is om je te verzekeren, ook al betaal je premie voor iets dat misschien nooit gebeurt.

Het motief is zekerheid: je betaalt liever elke maand een klein, voorspelbaar bedrag (de premie) dan het risico te lopen op een grote, onverwachte kostenpost die je misschien niet kunt betalen. Ook als het risico zich niet voordoet, heb je toch de zekerheid gehad dat je beschermd was.

4. Wat is het verschil in taak tussen het Nibud en de Consumentenbond?

Het Nibud geeft vooral advies over budgetteren en verantwoord omgaan met geld. De Consumentenbond vergelijkt producten en diensten en komt op voor de rechten van consumenten, bijvoorbeeld bij een geschil met een bedrijf.

5. Bedenk zelf een situatie waarin het onverstandig zou kunnen zijn om je ergens tegen te verzekeren. Leg uit waarom.

Voorbeeld: je verzekert een goedkope tweedehands fiets van €40,- tegen diefstal voor €5,- per maand. Na een

jaar heb je €60,- premie betaald, meer dan de fiets zelf waard is. Bij goedkope spullen kan het verstandiger zijn om het risico zelf te dragen (eventueel opnieuw kopen) in plaats van je te verzekeren.

6. Wat is een verzekering?

Een overeenkomst waarbij je premie betaalt, in ruil voor een vergoeding als een bepaalde schade of gebeurtenis zich voordoet.

7. Wat is een eigen risico bij een verzekering?

Het bedrag dat je bij schade altijd zelf betaalt, voordat de verzekeraar de rest vergoedt.

8. Leg uit waarom een basiszorgverzekering in Nederland verplicht is.

De overheid wil dat iedereen toegang heeft tot noodzakelijke zorg, ongeacht inkomen of gezondheid. Door de verzekering verplicht te stellen, wordt voorkomen dat mensen onverzekerd blijven en bij ziekte in grote financiële problemen komen.

9. Wat doet het Nibud?

Het Nibud geeft voorlichting en advies over budgetteren en verantwoord omgaan met geld.

10. Noem een reden om wél een reisverzekering af te sluiten voor een vakantie.

Bijvoorbeeld: bescherming tegen hoge onverwachte kosten bij ziekte, ongeval of verlies van bagage in het buitenland.

11. Leg uit hoe premie, risico en schadebedrag met elkaar samenhangen bij het bepalen van een verzekeringspremie.

Hoe groter de kans op schade (risico) en hoe hoger het verwachte schadebedrag, hoe hoger de premie die een verzekeraar zal vragen om die risico's te kunnen dekken.

12. Bedenk een reden waarom mensen soms een verzekering afsluiten voor iets met een heel kleine kans op schade.

Bijvoorbeeld: als de mogelijke schade heel groot is (zoals bij een woningverzekering na brand), kan zelfs een kleine kans het toch verstandig maken om je te verzekeren, omdat de financiële gevolgen anders onbetaalbaar zouden zijn.

15. Informatiebron: Dario kan voor zijn scooter kiezen uit drie verzekeringen: WA (verplicht, €18,- per maand, dekt alleen schade aan anderen), WA + beperkt casco (€27,- per maand, dekt ook diefstal en brand), en Allrisk (€39,- per maand, dekt ook schade die Dario zelf veroorzaakt). Welke van deze drie verzekeringen is verplicht?

De WA-verzekering is verplicht voor iedereen die met een scooter de weg op gaat.

16. Informatiebron: Dario kan kiezen uit WA (€18,- per maand), WA + beperkt casco (€27,- per maand) en Allrisk (€39,- per maand). Dario kiest voor WA + beperkt casco. Bereken hoeveel hij per jaar aan premie betaalt.

€27 × 12 = €324,- per jaar.

17. Informatiebron: Dario kan kiezen uit WA (€18,- per maand), WA + beperkt casco (€27,- per maand) en Allrisk (€39,- per maand). Bereken het verschil in jaarpremie tussen de WA-verzekering en de Allrisk-verzekering.

Verschil per maand: €39 - €18 = €21,-. Per jaar: €21 × 12 = €252,-.

18. Bron: een vriend van Dario zegt: "Allrisk is zonde van je geld voor zo'n goedkope scooter." De verzekeraar meldt: "Bij Allrisk ben je ook verzekerd tegen schade die je zelf veroorzaakt." Welke uitspraak is een feit en welke een mening? Leg daarna uit welke verzekering jij Dario zou adviseren en waarom.

De uitspraak van de vriend is een mening ("zonde van je geld" is een persoonlijk oordeel). De uitspraak van de verzekeraar is een feit (een controleerbare dekking). Advies is persoonlijk, maar een goed antwoord weegt de waarde van de scooter en de extra premie tegen elkaar af: bij een goedkope tweedehands scooter is WA +

beperkt casco vaak voldoende, omdat de extra premie voor Allrisk snel hoger uitvalt dan de schade die je er extra mee dekt.

19. Gebruik informatiebron. Welke verzekering is voor iedere scooterrijder verplicht, en wat is daarvan de premie per maand?

De WA-verzekering is verplicht, met een premie van €18,- per maand.

Les 2.5

1. Wat is phishing?

Een nepbericht (mail, sms of app) dat probeert je inloggegevens of bankgegevens te ontfutselen.

2. Noem twee signalen waaraan je een nep-e-mail of nep-sms van "je bank" kunt herkennen.

Bijvoorbeeld: een vreemd of afwijkend e-mailadres/telefoonnummer, spelfouten, en de vraag om direct in te loggen via een link of je pincode/inlogcode door te geven.

3. Wat vraagt een echte bank NOOIT via mail, sms of telefoon?

Een echte bank vraagt nooit om je pincode, volledige bankpasnummer of inlogcodes.

4. Wat is tweefactor-authenticatie (2FA), en waarom maakt het inloggen veiliger?

Bij 2FA heb je naast je wachtwoord ook een tweede stap nodig om in te loggen, bijvoorbeeld een code via een app. Zelfs als een fraudeur je wachtwoord heeft, kan hij dan nog niet inloggen zonder die tweede stap.

5. Je krijgt een sms van "je bank" met een link waarop staat dat je rekening geblokkeerd wordt als je niet meteen inlogt. Wat doe je?

Niet op de link klikken. Je logt zelf, via de officiële app of website (niet via de link), in om te checken of er echt iets aan de hand is, of je belt je bank via het bekende telefoonnummer.

6. Wat is malware, en hoe kan het op je telefoon of computer terechtkomen?

Malware is schadelijke software die stiekem gegevens van je apparaat probeert te stelen. Het kan bijvoorbeeld terechtkomen via een link in een phishingbericht, een besmette bijlage, of een nepapp.

7. Je hebt per ongeluk toch je inloggegevens ingevuld op een nepwebsite. Beschrijf de stappen die je nu het beste kunt zetten.

Direct je bank bellen (via het officiële nummer) om je pas/rekening te laten blokkeren, je wachtwoorden wijzigen, aangifte doen bij de politie, en je bankafschriften de komende tijd goed in de gaten houden.

9. Waarom is het belangrijk om voor elke app of website een ander wachtwoord te gebruiken?

Als één wachtwoord uitlekt bij een datalek, kan een fraudeur er dan niet meteen ook bij al je andere accounts.

10. Wat kun je doen om te controleren of een webshop waar je nog nooit hebt gekocht wel betrouwbaar is, voordat je er je bankgegevens invult?

Bijvoorbeeld: reviews van andere klanten opzoeken, controleren of er een duidelijk adres en klantenservice vermeld staan, en kijken of de webshop een keurmerk heeft.

11. Gebruik de bron. Noem twee kenmerken in dit bericht die verraden dat het waarschijnlijk phishing is, ook al bankiert Youssef inderdaad bij deze bank.

Bijvoorbeeld: het webadres eindigt niet op de officiële domeinnaam van de bank (het lijkt er alleen op), en het bericht gebruikt tijdsdruk ("nu", "om blokkering te voorkomen") om je onder druk te zetten snel te klikken zonder na te denken. Een echte bank vraagt bovendien nooit via sms om via een link in te loggen.

12. Youssef bankiert inderdaad bij de bank die in het bericht genoemd wordt (informatiebron uit de vorige vraag). Waarom maakt spoofing (zie het kader "Wat doe je als het toch misgaat?" in deze les) dit soort berichten extra gevaarlijk, ook voor mensen die normaal kritisch zijn?

Bij spoofing kan een afzendernaam of nummer worden vervalst, zodat een bericht net echt van de bank lijkt te komen. In combinatie met het feit dat het toevallig wél de bank is waar iemand klant is, wordt het bericht extra

geloofwaardig — ook kritische mensen kunnen daardoor toch even twijfelen of het echt is.

13. Wat is het verschil tussen phishing en malware?

Phishing probeert je zelf te misleiden om vrijwillig gegevens af te geven (bijvoorbeeld via een nepbericht); malware is schadelijke software die stiekem gegevens van je apparaat steelt, vaak zonder dat je het doorhebt.

14. Een klasgenoot zegt: "Ik heb niks te verbergen, dus het maakt mij niet uit of mijn wachtwoord uitlekt." Leg uit waarom dit een misvatting is.

Ook als je zelf niks "te verbergen" hebt, kan een fraudeur met je uitgelekte wachtwoord toegang krijgen tot je bankrekening, aankopen op jouw naam doen, of zich voor jou uitgeven bij anderen — de schade zit niet in geheimen, maar in wat een fraudeur met je toegang kan doen.

15. Beoordeel: is 2FA (tweefactor-authenticatie) een garantie dat je account nooit gehackt kan worden? Onderbouw je antwoord.

Nee, geen garantie: 2FA maakt het voor een fraudeur veel lastiger, maar niet onmogelijk (bijvoorbeeld als iemand je ook overtuigt om de tweede code door te geven via een geraffineerd phishingbericht). 2FA verkleint het risico dus sterk, maar blijft onderdeel van een bredere, waakzame aanpak.